

vel a rendszer a szabad vélemény szét-sugárzásának nem egyetlen — bár egyik leg-hatásosabb — eszközt, a verset, a költészetet korlátok közé szorította.

Megírták már MARKOVITS Györgyi könyvéről, hogy nem alkalmaz esztétikai mértéket. Maga is ezzel fejezi be könyvét: „Nem irodalomtörténetet tártunk az olvasó elé, inkább költészet és uralkodóosztály nyílt összecsapásának rajza ez.” De ez az, ami a könyv, a kiadás történetíróját érdekli: maga az összecsapás, és az összecsapás *színtere*, amelyet MARKOVITS Györgyi pompás pontossággal cövekelt körül. Könyvkiadók, folyóiratok küzdelme ez, nem is a létért, hanem egy-egy újat hozó, még csak nem is mindig igazán forradalmi igényű mű érvényesüléséért.

A költői művek szerzői és kiadói meg a hatalom birtokosai közti küzelem „játékszabályait” is bemutatja a szerző könyve előszavában (amelyet helyesebben *bevezetés*-nek kellett volna neveznie, hiszen a kötet tudományos mondanivalójához szervesen hozzátartozik). Marxista mércét alkalmazva — és főleg egykorú, fel nem tárt vagy legalább eddig nem idézett anyagra támaszkodva — ismerteti a sajtóellenőrésnek a HORTHY-korszak különböző szakaszaiban követett módjait, így azt a folyamatot, ahogyan az 1921 végéig „kivételes állapot” jogcímen fenntartott

előzetes cenzúra az utólagos (de nem kevesebb erőszakkal alkalmazott) megtorlásnak adott helyet.

Külön érdeme MARKOVITSnak, hogy nem csupán a korszak hivatalos dokumentumaira — nyomtatott és levéltári anyagra — támaszkodott, hanem találekony érzékel szólaltatta meg magukat a viszontagságos idők még köztünk élő tanúit. A kortársak szóbeli és írásbeli vallomásainak felhasználása teszi majd könyvét pótolhatatlan adatgyűjteménnyé.

Kár, hogy a kiadástörténeti szempontot nem helyezte jobban előtérbe (pl. többet is tudott volna talán a Bécsi Magyar Kiadóról egy futó említésnél) és az, hogy jogi terminológiája nem alapul mindig precíz definíción. (Pl. a „kitiltás” és „betiltás” közti eltérés nincs szabatosan megmagyarázva.)

De ne azt kritizáljuk, amit a szerző nem is akar adni, amikor bőkezűen ad másat: érdekes új anyagot vagy már tudott összefüggéseket új megvilágításban. És végig eleven, szépen fogalmazott, az érdeklődést mindig ébrentartó, sőt fokozó előadásmódot. Várjuk a folytatást: a tiltott próza kiadástörténetét és végül majd a politikai irodalom és a sajtó kiadástörténeti küzdelmének ugyanilyen vonzó bemutatását.

DEZSÉNYI BÉLA

BIBLIOGRÁFIÁK

Magyar geodéziai irodalom. 1498—1960. Bibliográfia. Szerk. BENEDEFY László. Bp. 1964, Műszaki Könyvkiadó. 396 l.

Bizony kétkedéssel hallgattuk a Geodéziai és Kartográfiai Egyesület 1958 novemberében tartott folyóirat-értekezletén azt a határozatot, amely elfogadta BENEDEFY Lászlónak a magyar geodéziai irodalom bibliográfiájának az összeállítására vonatkozó javaslatát. Nagyszabású volt a kitűzött cél. Felkutatni, összeírni, csoportosítani és jegyzetekkel ellátni mindama geodéziai munkákat, amelyeket 1. magyar szakírók magyar nyelven írtak, és Magyarországon vagy — régibb időkben megfelelő nyomdák híján — külföldön adtak ki; 2. magyar szakírók nem magyarul írtak, akár idehaza, akár külföldön adták ki; 3. külföldi szakírók írtak és magyar nyelven, Magyarországon adták ki.

Az előttünk fekvő könyv az 1. és 3. pontban megjelölt anyagot tartalmazza, a 2. pont ígérete egy újabb kötetben fog megvalósulni.

A 12 tagú szerzői munkaközösség és 9 munkatársuk 270 folyóiratot nézett át és 1250 szerzőnek 4400 művét (tanulmányok, könyvek, jelentések, rendeletek) jegyezte fel. Ezt az anyagot háromtagú szerkesztő bizottság (BENEDEFY László, HOMORÓDI Lajos és RAUM Frigyes) lektorálta és rendezte könyvvé. Külön meg kell említenünk BENEDEFY László munkáját, a könyv értékét nem kis mértékben növelő 3400 annotáció javarészn az ő stílusát érezzük.

A bibliográfiakészítés idegen terület tollforgató geodétáinknak, mert ilyen jellegű könyvészeti mű, magyar nyelven eddig még nem készült. Sok fejtöréstől szabadította meg őket, sok helyen zökentette helyes kerékvágásba munkájukat az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársainak önzetlen segítsége.

A könyv 32 szakcsoportban tárja elénk anyagát:
01. Bibliográfiák
02. Régi magyar geodéziai irodalom
03. Tan- és kézikönyvek

04. Számítási segédeszközök
05. Geodéziai szervek és munkálataik
06. Földmérési törvények, utasítások, rendeletek
07. Geodéziai kiképzés
08. Életrajzok, munkásságméltatás, nekrológok
09. A geodézia története
10. Hibaelmélet, kiegyenlítő számítás
11. Elméleti geodézia
12. Földrajzi helymeghatározás
13. Földi vetületek, vetületi átszámítások
14. Geodéziai műszerek, eszközök
15. Hosszmérés
16. Szög mérés
17. Háromszögelés
18. Sokszögelés
19. Szintezés
20. Trigonometriai és barométeres magasságmérés
21. Részletes felmérés
22. Városmérés
23. Országhatár felmérése
24. Területszámítás
25. Földnyilvántartás
26. Ipari geodézia
27. Bányászati felmérések
28. Erdészeti felmérések
29. Fotogrammetria
30. Térképezés, térképsokszorosítás
31. Egyéb
32. Magyarországi geodéziai folyóiratok

A csoportosítás jó, csupán egy hibája van: nem azonos az egyetemes tizedes osztályozással. Mentsége, hogy mikor ez az egyéni beosztás megszületett, az ETO geodéziai része még vajdított. (Az ETO-ban az 526 jelű alcsoport jutott a geodéziának, felosztása azonban nem elégítette ki az igényeket. Ebből sok zavar támadt, így pl. a Nemzetközi Geodéziai és Geofizikai Unió kiadásában folyamatosan megjelenő *Bibliographie Géodésique Internationale* kötetekben az 526.1 és 526.89 közötti számjelzéseket használta, vagyis az ETO-ban a működési körének kijelölt részt; ezen a számközon belül azonban jelzései nem egyeznek az ETO jelzéseivel. A kérdést csak 1961-ben sikerült rendezni: a geodézia az 528 jelű alosztást kapta meg, és ezen belül teljesen új csoportosítás készült.) A hibát szépséghibává enyhíti az a körülmény, hogy a szakcsoportok címe és tartalmi magyarázata, valamint előszava, bevezetése és rövidítéseinek jegyzéke hatnyelvű (magyar, angol, francia, német, spanyol és orosz).

A bibliográfiát betűsoros névmutató zárja be.

A gondos szedés és a tetszetős külső a Szegedi Nyomda Vállalat dolgozóit dicséri.

Sajnos e könyvből csupán 1600 példányt nyomtak, bár tartalma sohasem avul el. A „sajnos” szóval fogadtatásának és értékének legtárgyilagosabb jellemzőjére is utalunk, arra, hogy a megjelenését követő harmadik héten már csak 50 példányra várt vásárlóra. E sorok írásának idejéig bizonyára már ezeknek is akadt gazdája.

Hasonló sikert kívánunk a nagy érdeklődéssel várt második kötetnek is.

REGŐCZI EMIL

Könyvtári és dokumentációs érdekű új Unesco kiadványok

1964 folyamán néhány olyan kézi-könyv jelent meg az Unesco kiadásában, amelyek fontos segédeszközei lehetnek a magyar dokumentációs intézmények tájékoztatómunkájának. Első helyen az Unesco saját kiadványkatalógusát említjük (*Catalogue général des publications de l'Unesco et des publications parues sous les auspices de l'Unesco. 1946—1959. General catalogue of Unesco publications and Unesco sponsored publications 1946—1959.* Paris, 1962. 217 l.). Ez még 1962-ben jelent meg, de az 1960—1963. évi anyagot közlő pótkötetet (*Catalogue général... Supplément 1960—1963.* Paris, 1964. 131 l.) 1964-ben bocsátották ki. Ilyenformán kezünkben van az Unesco összes kiadványainak a teljes bibliográfiája a világszervezet megalapításától kezdve 1963 végéig. Minthogy a szervezet mindig igen élénk kiadói tevékenységet fejtett ki, a kiadványok nagy tömegében pedig egyre nehezebb volt a kiigazodás, a bibliográfia valóban fontos hiány pótlását jelentette. Mindkét kötet az Unesco hivatalos szerveinek kiadványanyaga után az Unesco által kibocsátott vagy más kiadóknál az Unesco támogatásával megjelentetett szakanyagot sorolja fel az ETO szakcsoportjai szerint, és figyelembe veszi a különféle nyelveken megjelent tételeket is. A fő anyaghoz, amely a két kötetben összesen 4025 bibliográfiai tételből áll, további jegyzékek kapcsolódnak: az új olvasórétegek számára kibocsátott egyszerű olvasmányok, a rövidfilmek és diapozitívok, a pótkötetben pedig az Unesco folyóiratok jegyzékei.

1964-ben első ízben jelent meg az Unesco statisztikai évkönyve (*Unesco. Statistical yearbook. Annuaire statistique, 1963.* Paris, 1964. 472 l.). Ez a terjedelmes kötet a *Basic facts and figures — Faits et chiffres* című eddig általában kétévenként kibocsátott kultúrstatistikai összeállítást pótolja, és amazoknál sokkal részletesebb áttekintést nyújt az egész világ kulturális helyzetéről statisztikai táblázatokban. Az egyes országok népességére és az analfabétizmus helyzetére vonatkozó táblázatok után következnek az oktatási és népművelési helyzet sokoldalú, részletesen bontott táblázatai, majd a könyvtárak és múzeumok számára, állományára és forgalmára vonatkozó táblázatok sorakoznak. A korábbi statisztikai felmérésekhez hasonlóan ez az évkönyv is négy könyvtár típus adatait közli: nemzeti, egyetemi, szak- és közművelődési könyvtárak. Végül a folyóiratok és újságok termelési és forgalmi adatait, a papírfogyasztás meg-

oszlását, a mozik, a filmgyártás, a rádió és televízió adó- és vevőkészülékek statisztikáját közli a kézikönyv, valamennyit kb. 110 tagállamra bontva. Ha a közölt adatok sokfelé nyilvánvalóan hiányosak vagy részben elavultak is, és ha a különbözőképpen értelmezett fogalmak miatt a statisztikák csak fenntartással hasonlíthatók is össze, a kézikönyv mégis tájékoztatásokat nyújt a kultúra bármely területén dolgozó szakemberek számára.

Ugyancsak 1964-ben jelent meg a nemzetközi kiadványcsere kézikönyvének 3. kiadása. (*Handbook on the international exchange of publications. Manuel des échanges internationaux de publications. Manuel del canje internacional de publicaciones. Rukovodstvo po mezdunarodnomu obmenu izdanijami.* Paris, 1964. 767 l.). Az első kiadás 1950-ben, a 2. 1955-ben jelent meg, és minthogy már az utóbbi is elavult, az érdeklődés újabb kiadást kívánt meg, amelynek szerkesztésével az Unesco ismét G. von Busse asszonyt (Bad Godesberg) bízta meg. Az új kötet a bevezető részben elemzést nyújt a kiadványcsere fogalmáról, a csere szükségességéről, fajtáiról és lebonyolításának módjairól, mindehhez hasznos tanácsokat is ad, és csatolja a kiadványcserét szabályozó legfontosabb nemzetközi egyezmények szövegét. A kötet lényege azonban a 2. rész, a címtár, amely előbb a nemzetközi szervezetek, majd 126 állam, illetve terület mintegy 5000 cserére felajánlott kiadványát sorolja fel a kibocsátó tudományos intézmények címe mögött, országok és azokon belül a kötet sajátos szakrendjében. Az egyes államok fejezeteit a központi bibliográfiai szervekre és a nemzeti bibliográfiákra vonatkozó tudnivalók és címek vezetik be. Bár a tagállamok lassú adatszolgáltatása miatt a kötet késett, és így adatai részben már kiigazításokra szorulnak, nem kétséges, hogy a nemzetközi tudományos kapcsolatteremtésnek így is szinte nélkülözhetetlen segédeszköze. A kötet első ízben jelent meg orosz nyelven is.

Végül hírt adunk a fordítások nemzetközi kézikönyvsorozatának legújabb kötetéről. (*Index Translationum. Répertoire international des traductions. International bibliography of translations. Vol. 15.* Paris, 1964. 757 l.) Ez az új kötet az eddigi vondon felsorolja az Unesco tagállamaiban 1963 folyamán megjelent fordításokat, és ezeket az ETO fősztályok szerint ren-

dezi. Az egyes tételeknél megtaláljuk az eredeti címet is. A kötet összesen 32 787 tételt közöl, valamivel kevesebbet, mint a 14. kötet.

GOMBOCZ ISTVÁN

Van Eeno, Romain — Vermeersch, Arthur: Bibliografisch repertorium van de Belgische pers 1789—1914. Louvain — Paris, 1962, Nauwelaerts. 87 l. (Interuniversitair Centrum voor Heedendaagsche Geschiedenis. Bijdragen 23.)

A szerzők a bevezetésben megmondják, hogy a modern történeti kutatások összefogását célzó neves belgiumi intézet kiadványai között megjelent kis könyvüket indító munkaeszköznek szánják Belgium sajtótörténetének feldolgozásához. Három főrésze oszlik: az *első* sajtóbibliográfiákat, repertóriumokat, évkönyveket tartalmaz, és két csoportban mutatja be egyrészt az összefoglaló, másrészt a kurrens kiadványokat; a *második* kizárólag a sajtóval foglalkozó munkákat sorolja fel két csoportban: előbb az általános, az egész országra vonatkozó műveket, utána földrajzi beosztásban az egyes tartományokra, illetve helységekre vonatkozókat; a *harmadik* főrész végül a nem kizárólag sajtóval foglalkozó műveket regisztrálja két csoportban: a) általános, b) pártok szerinti osztásban. Az utolsó főrész természetesen a legvitathatóbb, s erre vonatkozatható leginkább a szerzők bevezetőjében tett fenntartás a teljességgel kapcsolatban: hiszen nagyon nehezen megindokolható, hogy egy általános történelmi műből — vagy éppen cikkből, mert az összeállítók gondos munkája a cikkekre is kiterjed az önálló művek mellett — mi az, amit a sajtótörténész használhat vagy éppen használnia kell. A belga sajtó történetírói mellett mégis jó szolgálatot tehet a kis összeállítás, mint *mint* is: egy-egy ország sajtótörténeti bibliográfiája maig is „hiánycikk” a könyvészeti irodalomban. A nemzetközi történettudományi bizottság 1934-ben kezdeményezte ilyen bibliográfiák elkészítését, de — tudunkkal — eddig eredmény nélkül. Az előttünk fekvő belga kiadvány erre a régi kötelezettségre figyelmeztet és az egyetlen kifogás, amelyet ellene tehetünk az, hogy éppen az utolsó, legérdekesebb félévszázadra nem terjed ki.

D. B.

A tudományos tájékoztatás tapasztalatszeréje. Hazai könyvtárainkban (tájékoztató intézményeinkben) számos olyan *eljárást, módszert* alkalmaznak, amelyek más hasonló intézmények számára is hasznosak volnának.

A Tudományos és Szakkönyvtárak Módszertani Munkabizottsága felkéri ezért a *könyvtárosokat (dokumentalistákat)*, hogy ezeket az eljárásokat röviden foglalják írásba, és küldjék meg a Könyvtártudományi és Módszertani Központba (Bp. VIII. Múzeum u. 3.).

A közlésre alkalmas tapasztalatokról $\frac{1}{2}$ –3 gépelt lapon az alábbiakat kérjük közölni:

- az új eljárás (vizsgálat, munkaegyszerűsítés stb.) lényege,
- körülményei,
- eredménye (pozitív és negatív),
- részletesebb adatok honnan szerezhetők (személy, munkahely, publikálásra került-e és hol).

A szerző által közölhető már publikált eljárás is.

A terjesztésre alkalmas tapasztalatokat – köztük a legjobb öt közlést kiemelten – a Munkabizottság *díjazza*. Az elbírálás különös figyelemmel lesz a *gazdaságosságot és hatékonyságot* előmozdító eljárásokra.

*A Tudományos és Szakkönyvtárak
Módszertani Munkabizottsága*

TARTALOM

<i>Kóhalmi Béla</i> : Húsz évvel a felszabadulás után	97
<i>Casamassima, Emanuele</i> : A Corvin-kódexek néhány másolójára vonatkozó észrevételek és megjegyzések — Note e osservazioni su alcuni copisti dei codici Corviniani	100
<i>Hervay Ferenc</i> : L'imprimerie du maître Philippe de Nagyszeben et les premiers livres en langue roumaine — Fülöp mester nagyszebeni nyomdája és az első román nyelvű könyvek	119

K Ö Z L E M É N Y E K

<i>Borsa Gedeon — Walsh, James E.</i> : Eine gedruckte Selbstbibliographie von Johannes Sambucus	128
<i>Borzák István</i> : Ein Copernicus-Exemplar aus der Bibliothek des Joannes Sambucus in Debrecen	133
<i>Wix Györgyné</i> : Néhány adalék a kismartoni nyomda történetéhez	138
<i>Kókay György</i> : Göttinga és a magyar újságírás kezdetei	141
<i>Csatkai Endre</i> : Könyvesboltok és kuruzslószeretek	150
<i>Schweitzer József</i> : Az első pécsi héber nyomtatvány	150
<i>Dörnyei Sándor</i> : Mikszáth-írás — táncrenden	152
<i>Silfen János</i> : A Bécsi Magyar Kiadó	154

M A G Y A R K Ö N Y V E S H Á Z

<i>Jakó Zsigmond</i> : Újabb adatok Hoffgreff György kolozsvári nyomdász életéhez	159
<i>Kovács Zoltán</i> : Mossóczy Zakariás nyitrai püspök esztergomi breviáriuma	164
<i>Jenei Ferenc</i> : A XVII. századi magyar könyvillusztráció történetéhez.....	167
<i>Herepei János</i> : Egy 1701-ben nyomtatott könyv bekötése helyének meghatározása 167	

F I G Y E L Ő

<i>Keresztury Dezső</i> : Bóka László 1910—1964	171
<i>Rózsa György</i> : In memoriam dr. Weger Imre (1915—1965)	172
<i>Kozoca Sándor</i> : Arady Kálmán (1893—1964)	173
Nagykönyvtáraink jelentősebb új szerzeményei	174
<i>Kóhalmi Béla</i> : A „Magyar Könyvészet” új korszaka elé.....	177
<i>Rózsa György</i> : Tervezési törekvések a tudományos könyvtárügyben Nyugaton	182
<i>Rózsa György</i> : Tudományos könyvtárügyünket érintő két statisztikai kiadványról 184	
<i>Bendefy László</i> : Könyvtárak és térképtárak a népgazdaság szolgálatában	185

S Z E M L E

Izstoriya Biblioteki Akademii Nauk SzSzsZr 1714—1964 (Ism. <i>Bántai Vilmosné</i>) ...	190
Irwin, Raymond: The heritage of the English library (Ism. <i>Wix Györgyné</i>)	192
Knipping, Franz: Pressmonopole — Monopolpresse (Ism. <i>D. B.</i>)	193
Lengyel Géza: Magyar újságmánások (Ism. <i>Da.</i>)	193
Kapr, Albert: Buchgestaltung (Ism. <i>Dörnyei Sándor</i>)	195
A kegyes olvasóhoz! (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	196
Markovits Györgyi: Üldözött költészet (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	196

B I B L I O G R Á F I Á K

Magyar geodéziai irodalom 1498—1960 (Ism. <i>Regőczy Emil</i>)	197
Könyvtári és dokumentációs-érdekű új-Unesco kiadványok (Ism. <i>Gombocz István</i>) ..	198
Van Eeno, Romain—Vermeersch, Arthur: Bibliographisch repertorium van de Belgische pers (Ism. <i>D. B.</i>)	199

TABLE DES MATIÈRES

<i>B. Köhalmi</i> : Vingt ans après la Libération	97
<i>E. Casamassima</i> : Observations et remarques sur quelques scribes des manuscrits corviniens (Avec résumé en italien)	100
<i>F. Hervey</i> : L'imprimerie du maître Philippe de Nagyszeben et les premiers livres en langue roumaine (Texte entier en français)	119

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>G. Borsa — J. E. Walsh</i> : Une autbibliographie imprimée de Joannes Sambucus ...	128
<i>I. Borzsnák</i> : L'exemplaire de Tractatus de Copernicus de la bibliothèque de Sambucus retrouvé à Debrecen	133
<i>B. Wix</i> : Contributions à l'histoire de la typographie de Kismarton	138
<i>Gy. Kókay</i> : Goettingue et les débuts de la presse hongroise	141
<i>E. Csátkai</i> : Librairies et orvétésans	150
<i>J. Schweitzer</i> : Le premier livre hébraïque imprimé à Pécs	150
<i>S. Dörnyei</i> : Un écrit de Mikszáth édité sur un carnet de bal	152
<i>J. Silfen</i> : L'Édition Hongroise de Vienne (1920—1925)	154

ANCIENS IMPRIMÉS HONGROIS

<i>Zs. Jakó</i> : Nouvelles contributions à la biographie de György Hoffgreff, typographe de Kolozsvár	159
<i>Z. Kovách</i> : Le bréviaire d'Esztergom de la bibliothèque de Zakariás Mossóczy, évêque de Nyitra	164
<i>F. Jenai</i> : Contributions à l'histoire de l'illustration du livre du XVII ^e siècle ...	167
<i>J. Herepei</i> : Détermination du lieu de la reliure d'un livre imprimé en 1701	167

CHRONIQUE

<i>D. Keresztury</i> : László Bóka 1910—1964	171
<i>G. Rózsa</i> : Im memoria n dr. Inre Weger (1915—1965)	172
<i>S. Kozocsa</i> : Kálmán Arady 1893—1964.	173
Les acquisitions récentes des quatre plus grandes bibliothèques hongroises	174
<i>B. Köhalmi</i> : Au-devant de la nouvelle époque de la Bibliographie Hongroise (Magyar Könyvészet)	177
<i>Gy. Rózsa</i> : Tendances de planification des bibliothèques scientifiques dans les pays occidentaux	182
<i>Gy. Rózsa</i> : Deux publications de statistique et les bibliothèques scientifiques hongroises	184
<i>L. Bendefy</i> : Bibliothèques et collections géographiques au service de l'économie populaire	185

COMPTES RENDUS CRITIQUES

Istoriya Biblioteki Akademii Nauk SSSR (<i>H. Bántai</i>)	190
Irwin, Raymond: The heritage of the English library (<i>B. Wix</i>)	192
Knipping, Franz: Pressmonopole — Monopolpresse (<i>B. D.</i>)	193
Lengyel Géza: Magyar újságmánások (<i>Da.</i>)	193
Kapr, Albert: Buchgestaltung (<i>S. Dörnyei</i>)	195
A kegyes olvasóhoz! (<i>B. Dezsényi</i>)	196
Markovits Györgyi: Üldözött költészet (<i>B. Dezsényi</i>)	196

BIBLIOGRAPHIES

Magyar geodéziai irodalom 1498—1960 (<i>E. Regőczy</i>)	197
Récents publications de l'Unesco servant les bibliothèques et la documentation (<i>I. Gombocz</i>)	198
Van Eeno, Romain—Vermeersch, Arthur: Bibliographisch repertorium van de Belgische pers (<i>B. D.</i>)	199